

חלק שלישי

אשר שמו

ש ע ר ה ת ח ת ו ן .

הקדמה לפרק המצות.

מרו חכמינו ויל היו רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה, עד כאן. והסעם שמלבר שאין אתה יודע שכרן של מצות יש לארם ליחן אל לבו מה שאמרו חכמינו ויל שלעולם יראה הארם את עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי וגם כל העולם כולו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה, עד כאן, נמצא שכל אותם הנענשים על ירו הוא ישא והוא יסכול עונש כאלו הרגם או הויקם בידים, גם ישים אל לבו הפגמים הרבים שפוגם בענותיו בעליונים ובתחתונים כמו שהאריך כזה מאד בקול בוכים בפסוק נחמשה רכינו, ואל ירמה הארם בנפשו שכל זה אינו רק למי שעובר מצות לא תעשה שעושה מעשה אבל העובר מצות עשה שאינו רק בשב אל תעשה אין בו עונש שארבה הרבר בהיפך שעונש ביטול מצות עשה אין לו ערך ושעור כמו שהאריך כזה בספר חרדים בהקדמה. והואיל ואחי לירן ענין זה מחומרת מצות עשה על מצות לא תעשה שכתב בספר חרדים אי אפשר ליפטר מסדרש בלא חירוש מקושיא עצומה וגדולה ונפלאה היא בעיני שהרי אמרו חכמינו ויל ארבעה חילוקי כפרה הן ושם מוכח דמצות עשה היא הקלה שבכולן וקושיא זו לא נתישבה בשניויא שכתב שם בספר חרדים על מה שהקשה שמה והוא שחומרת עונש מצות עשה הוא מאחר שאין בית רין שלמטה מענישין אותו עליו כמו על מצות לא תעשה אם כן עונשו גדול מאד מפני שמענישין אותו על מצות עשה בעולם הבא כי טוב לארם לקבל כל עונשו בעולם הוזה שלא יפסיד שכרו בעולם הבא גם לפי זה צריכין לסימר דפסח ומילה שעונשם כרת הם קלים משאר מצות עשה ומוכח כמטה רוכתי שאין הדבר כן. ונראה לי ליישב כל זה שמה שעונש מצות עשה חמור מאד הוא מפני שביטולה הוא על ידי ביטול מעשה לאפוקי מצות לא תעשה אינה רק בשב ואל תעשה לכן אין עונשה חמור כל כך, וכן הסעם בשכר שניהם ופסח ומילה היינו חומריהו שסלבר איבוד מחלקם בעולם הבא נכרחים גם מעולם הוזה, וכן מה שתשובת מצות עשה קלה מכולם היינו סעמא שהחשובה אינה מועלת שיהיה לו שכר בעולם הבא כעושה מצות רק מועלת לבטל ממנו עונש הניהם ומפני שעונש איבוד מחלקו בעולם הבא נשאר במקומו לכן חשובתו קלה אבל מצות לא תעשה שאין כביטולה עונש רק בניהם ועל ידי החשובה כחבטל העונש סכל וכל לכן חשובתו חמורה יותר ממצות עשה דריק.

אסרו חכמינו ו"ל במסכת שבת כל העושה מצוה כמאמרה אין סבירין אותו בשורות רעות אמר ר' יוסף אפילו הקדוש ברוך הוא נוזר נזירה מבטלה. וזה כמה נסתפקתי בפירוש לשון כמאמרה גם היה בלבי שאיך יעלה על הדעת שבשביל מצוה אחת לזכר יוכה למעלות עליונות הללו אחמהא, ועוד ראם כן מצות האחרות מה היא עליהן, עד שמצאתי שאהבה נפשי ואהבתי לאחרים והתנחתי כפי הבריות ללמדו בחברות הוא ספר חרדים שכתב רף ס"א וזה לשונו, ואף על פי שחייב אדם להזהר בכל המצות מכל מקום יש לו להחזיק באחת מכל המצות בכח גדול ובהחמרה שלא יעבור עליה כל ימיו שהאוחז ענף אחד מן האילן יפה נמשכים אחריו כל הענפים אבל אם בא לאתחזק כל הענפים יחד לא יוכל לאתחו כולם, עד כאן לשונו בקצרה, ומביא שם כמה ראיות על זה. וצריך אני לומר ראשחמיסחיה לחרדים מאמר הנ"ל כי נראה לי ששום שלפי דרכו זה כונן מצוה כמאמרה. ובח"ח הביא בשם סרנגנתא ר"י שאיר יש בירו מצוה על אמתתה וכו', ונראה לי רשני מאמרים הנ"ל עולים בקנה אחד ועדיין אנו צריכין למרע.

והנה אפשר בקצרה איוה כללים המצטרפים לעשיית המצות מספר חרדים ואלו הם, א' לעשותם בכונה לצאת בה ובעיני עצה טובה לזה לומר קודם עשייתה אעשה מצוה פלוגית כדי ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתיה. הב' לעשותה ביראה ובאהבה ושמחה רבה רכל מצוה דורגא הוא דשרר ליה הקדוש ברוך הוא, והמקובל מהר"א ד"ל נלה לאיש סורו הוא תלמידו הזקן המקובל היותר גדול בזמניו מהר"ר חיים קאלפריס ד"ל שזה ו' או ו' שנים שהלך לעולמו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש היה בשכר שחיה שמו בעשיית כל מצוה לאין חלית. הג' שיעשה המצוה כולה ולא מקצתה. הד' שיעשנה ברקרוק גדול ככל פרסיה. הה' שיעשנה בעצמו ולא על ידי שליחו. הו' שימחר לעשותה בכל האפשר. הו' שיהדר המצוה בכל היותר אפשר הן בחידור המין שהיא כאה מסנה הן בחידור תיקונה ואסרו חכמינו ו"ל בחידור מצוה עד שליש במצוה. הח' שלא יעשה המצוה חנם אלא ברמים, עד כאן לשון חרדים בקצרה, ואשר במצותיו חפץ מאד יעין שמה כל הדברים על בוריים ויותר סחמה.

כתוב בשלחן ערוך מי שאין לו אחרונ או שאר מצוה עוברת אין צריך לבזבז עליה הון רב וכמו שאמרו המבזבזו אל יבזבו יותר מחומש ודוקא מצוה עשת אבל מצוה לא תעשה יתן כל ממונו שלא יעבור.

פרק המצות.

מני איסור שעננו חמור מזו מזו מזו מזו שיתבאר בסמך לכן אסור לנו בראשונה.

יוהר ולדקדק הרכה בענין איסור שעננו שאם לא אשמרה לפי מחסום מראנה מדבר שאהיה רילטור חס ושלום על עם ה' אלה אימא דרוכא ראיתי המה לוכשין שעננו לפחות במקום אחר ממלבושיהן והנסיון והחוש יוכיח על זה שפעמים רבות כשמתחילין הבגדים לבלות או כשפותחין החפירות להסיר הכגר העליון מהחתחתן שקורין כלשון אשכנז פוסר סוך או רגיל ושכח למצוא רברים אשר לא יעשו כרח משה וישראל, ובפרס ראיתי שערוריה על מקצת אנשים אשר מבני ישראל המה נוחנין בגדיהן לאומן לתקנם ואינם נוחנין לאומן קנבוס רק סומכין עליו כמה שאמר שיש כירוי קנבוס אשר הגיע לו מיתורי אחר והוא איסור גמור, כי אפילו כשנוחנין לאומן קנבוס היה ראוי לאסור שם יחליף, ובקושי מצאו הפוסקים היתר לדבר זה, וקורא אני על כל עון זה והתי עונותם על עצמותם וכסרומה שאין איסור חמור בכל התרי"ג מצוה כזה מצד זה שאם יש לו מלבוש משעננו עונותיו על עצמותיו כלי הפסק מה שאין כן בכל האיסורים שעבירתם כמעט רגע או לפי שעתה, על כן ראוי להשגיח על זה האיסור הגדול והחמור. גם בפליצות שקונים מנכרים ומאו היה המנהג פשוט להתנות עם האומנים המוכרים שיתפרום בכשרות אחר הקנין והן עתה נהגו איוה נשים להקל כזה ובפרסותה שקונות שטוס פעלץ שהשמוס הוא מצטר ואינן מדקדקות לתוסרם בכשרות ועל זה מחויב תבעל הבית להזהיר ולהוכיחן על ככה. גם המשיחות הרגילים להיות סביב כובעים רובם המה שעננו אם לא ידקדק האדם ברקוק גדול אחר הפירחם ואחר התחוב כחלל שלהם. עוד מקילות איוה נשים כשיש להן סיגר שקורין כלשון אשכנז שירץ סוך מצטר מכניסין בשפתו העליונה משיחה של פשתן העוברת בו הנה ותנה, והנה כדי שתחנורנה הסיגר על ידי המשיחה ההיא ומפני שהחוששות שכשאין הסיגר עליתן הפול המשיחה מתוכו עושות קשרים כשפתי הסיגר מזה אחר ומה אחר והוא איסור גמור. אכן אם אין קשרים במשיחה רק שקשרות אחו כשחנורתו בו זה שרי. אבל ללבוש ב' בתי שוקיים זה על זה אחר מצטר ואחר מפשתן משמע בהנהות שלחן ערוך דשרי אבל מכל מקום כתב ונכת ליוהר. גם מנעלים בלי עקב שקורין כלשון אשכנז וולץ שתפור בפנימיות בגד צמר יש לחוש על החפירה שםא היא בחושי פשתן אף שיש מקילין מפני אסורה האומנים שאינם יכולין לחפור תפירתם כשפתן אין כירוי לסמוך על זה, לכן

יוסף אומץ

נחנתי לי איסור בדבר זה. בענין הפסק עור בין צמר לפשתן טועים רבים כי אין היתר רק לתפור הצמר בשפה אחת מן העור והפשתן בשפה השניה והמה תופרים הבגד והצמר והעור בתחיבה אחת ובוה אין מועיל הפסק העור והוי שעטנו נמור. ראיתי א"מ החסיד ז"ל מחמיר בשמלנים ובטירקשין גרוב גרין שלא לתופרם בפשתן או בכגד פשתים אף על פי שפשוט שאינו מצמר רק מנמלים או נצה של עיוס מטעם שמא יש בו חוס אחר מצמר בהמה וכמרומוני שכן הוא בתשכ"ץ ואם כן ממילא יש להוזהר גם כן כהור שטרנג הרגילים בזמן הזה ולא בחיי אבי ז"ל. עוברי ררכים השוככים במלון במטותיהם צריכין לברוק אחר המטות אם אין בהם העשויין מכיירר וזאל שהוא שעטנו כמו שרגילין לעשות המכסה למטות מהם, וכן כשיוצאין ממרחץ ושוככים על מטותיהן צריכין לדרקק בזה, וגם אחר המחצלות הפרוסות על המטות שרובם שעטנו כמו שאכתוב בריני מרחץ. בליקוסי מהרי"ל אסר יריעות שעטנו החלויות בחדרים ואסר גם כן לחלות על השלחן מפה של שעטנו לגוי. ונראה לי שיש לזהר גם כן לישוב בבית נכרי על כרים וכסותות ראיכא בהם חשש שעטנו והיינו אם אינם עשויים על פני כולן מעור, אף על גב דרשם בליקוסיס מחיר לא התירו אלא מפני שלא נתכוין להנאה ואין כל אדם יכול לשמור סוזה וגם כתב שם כהג"ה בשם מהר"י ח"י"ל לאיסור ובסוף הליקוסיס כתב מהרי"ל עצמו לאיסור. ואיסור זה יש לדרקק בו בשעה שאדם מסתפר בבית נכרי שלא לישוב על הספסלים להיות כסותו עליהם אם לא יראה וידרקק שעליהם ותחתיהם אינם מצמר כי התפירה ודאי מששתן.

דיני נדה וערה.

תחרר אל דבר ה' ידקק מאד בפרישת העונה הסמוכה לוסחה שהיא ראורייתא, וכפרס אם הוסת אינו קבוע בקבע נמור צריך לדרקק רב סחי יתחיל לפרוש ועד סחי יפרוש על פי חכמ. אסור להסתכל באשתו נדה אפילו כעקבה וכל אכר שרגיל להיות מכוסה, וכן לא ירבה עמה כדברים שאינם צריכין ומביאין לירי שחוק. כשם שאסור ליגע בה כך אסור לזרוק לה דבר. לא יאכל עמה בקערה אחת ואפילו כימי ליבונה יש להחמיר בזה. לא ישחה סכוס ששתתה היא רק אם איננו מלא תצריך לשפוך אחר שתחיתה עור משקה בכוס ששתתה היא או ששתה אדם אחר כיניהם או שתלכה לה קודם שישתה הוא. אסורה לטלאות לו כוסו, ואם עושה על ידי שינוי כגון שמנחה הכוס ביד שמאלה על השלחן, ועל האצטבא או על הכר והכסה שרי אפילו ביד ימינה. אסורה להציע מטתו בפניו עם פריסת הסרינים אבל בלא הסרינים שרי. אסור לשגר לה כוס של ברכה או להעמירו בפניה, ודוקא לה לברכה אבל אם גם כני הבית שותין סמנו לית לך בה. אסורה ליצק לו מים לרחץ בו פניו וריו ורגליו, ונראה לי דשלא בפניו שרי דומיא דמוינה הכוס. נהנהג הוולרות להתמיר נגד הרין חוסרא רחוי לירי קולא ככבוד השם יתברך ברוך הוא

יוסף אומץ

שכל ימי הלידה רהיניו ער שהולכות לביה הכנסת אינן מוכירות שם שמים בפיון ועל ידי כן אוכלות בלא גטילה ובלא ברכה ובלא ברכת המזון מלבד שאינן מתפללות וקוראות קריאה שמע. ולפום רהיטא היה נראה אחר שאינה עוד מתבוססת ברמיה אין מקום כלל לסנהגן שהרי גם המחמירין בנדה לא החמירו רק תוך ימי ראייתה, אכן אפשר ליישב בדוחק מנהג בנות ישראל שהחמירו עליהן מפני הטומאה כל זמן שלא סבלה רק שבשעה שהולכות לביה הכנסת היה להן רבר זה לעגמת נפש ולכן הקילו מחומרן; אבל קורם שהולכות לביה הכנסת רליח בהו משום עגמת נפש החמירו אף שפסקו רמיה, ואף על פי שבשאר ימות השנה מקליין נשי רירן שבארצנו אף בימי ראייתה הוא גם כן מפני עגמת נפש. כן אפשר ליישב המנהג, מכל מקום נראה לי ראשה שרועה לברך אחר שפסקו רמי לירחה לא הפסידה וחבאה עליה ברכה רלא נרע משאר סמאים ולא רמיה לבעל קרי שבא על ירי קלות ראש וכן יסדתי בשירי ליליל שבת תרי"א וזה לשוני בלשון אשכנז איר קינס בעס ניגנז ערשס אן אנצינדן; סוו ער, ועל כל פנים לא תקל כנסילת ירים כלל. רוב היולדות אינן סרקרקות כוסן סבילהן; כראוי רלא ידעי הזמן הראוי לנקבה ולזכר רק סברי רהאיחור לסבילח נקבה אינו רק שנהגו סלסול בעצמן, ובאמת לזכר מאחרות הסבילה יותר מן הראוי, אכן לנקבה אסורות לסבול¹) ער הלילה שלמחרתו ס"ב לירחה, כן הוא במהרריל ובאגודה. לכו אותן נשים המקדימות לסבול חיכף אחרי י"א שבועות או ב' וג' ור' ימים אחריהן לפי שסבורות שתאיחור אינו רק מהמת סלסול כנ"ל איסורא עבדי. צריך והירוח רב שלא ללכת אחורי אשה כלל ואפילו היא אשתו ואמרו חכמינו ז"ל אחורי ארי ולא אחורי אשה, ויסה עצמו לצרדין בכל האפשר גם ירחק סזה שלא ילך בין שתי נשים ולא תעבור אשה בין שני אנשים רקשה לשכחה, ואם האשה נדה איכא סכנתא. וענין זה צריך רקדוק כפרסות כציאה והליכה לביח הכנסת, וסוב שילך בעצד האחר שאין הנשים הולכות בו, ואם אי אפשר להסות עצמו לצרדין כאשר רוחב הרחוב מלאה נשים או יהיה שח עינים. וכתב בספר היראה ואם פגע באשה אפילו פניהו וקסנה יעצים עיניו או יסבב לצד אחר ולא יכיס כלל במלכותי אשה אף כשהן רק שטוחים על הכחול, ער כאן, וכל שכן בעקבה שהוא מכון נגד הערוה ובנקיבת מנעילה ובאדום האדום שהוא בתוך הוולן וכבתי שוקיה הלבנים וכל שכן צבועים שלא נהגו כן אמותינו רק מקרוב כאו ללבשן בצבועים סעבעים שונים ובעיני רוסה לפריצות וכל שכן כרנליה יורדות מוח הערומות מבלי לבוש עליהן קורא אני עליהן וברנליהם תעכסנה, וררשו חכמינו ז"ל ועצם עיניו מראות ברע על הנשים העומדות על הכניסה בנהר שרגליה ערומות והוא הרין בוריעות המג לין בשעת מלאכתה וכל שכן שלא יעלה במעלות הכבש אחורי שום נקבה אשר לא תגלה ערותה לנגד עיניו. ושח עינים בחמירות הוא ממדות העגונה, ובעלי מעשה חושבים לאיסור נסור להסתכל חוץ לדי אמות. ואמר

¹ במהרי"ט של ר' משה מייזן: די שדך ר"ס קצ"ד

יוסף אומץ

החכם, אין חזק בפי התאוה כעצימת העינים. כתב בחשובה סתרייק סימן פ"ח בשם הערוך, כלבישת ארום פריצות הוא לנקיבה, ולכן רע עלי המעשה שתתחילו כנות ישראל לנהוג כלבישת הארום מה שלא שערו אבותינו כימי חורפי ואפילו בכל מיני צבעים היו נוהרות חוץ משחור ולבן. וכתב עוד שם מסורת בירדנו לתקפיר על לבישת הארום לבני עמנו, עד כאן, והיינו אפילו לזכרים, והפעם מכואר שם. *) המספר מעות לאשה כדי להסתכל בה אף על פי שמלא תורה ומעשים טובים לא ינקה מדינה של ניהגם וכל שכן הנוגע בידה ממש, ובמחול של מצוה המרקקים כורכים סביבות יריהם כנר שקורין וטשינלן, ואם יודע בעצמו כוראות שלא יבא לירי הרהור שרי.

אל ירבה שיחה עם אשתו סתורה וכל שכן גרה וכל שכן אשת חבירו, ובשוק אפילו שיחה קלה אסור עם אשת חבירו, ואף על פי שאסרו בכרכות לתלמיד חכם אפילו עם אשתו בשוק לפי שאין הכל מכירין אותה, נראה לי רבעירות קטנות כרירן בארץ אשכנז שרוב העולם מכירין בהן שרי. אכן ביריר שהרבה אורחים בעיר והסה מכירים האנשים ולא הנשים יש לתחביר. איסור דאורייתא שלא לראות במראה שקורין שפינל, ולצורך כגון שיש לללוק בפניו וכיזא שרי, אבל אחרי שנסתפר אסור.

דיני פאות.

מאד יש לזהר בענין גילוח הפאות הראש והזקן שעונשם גדול מאד כמו שכתוב בספר הגן. על פי הרבנים האלה ראוי לזהר בענין הפאות ושיערם ככל הרקדוקים שאפשר. והנה אין מבורר באר היטב בכרי הפוסקים המפורסמים שיעור רוחב וגובה הפאות הראש לכן אעתיק לשון ספר הכונות שרוחב הפאות הוא השער שיש מן האוזן עד שלישי המצח וגובהו יהיה מניח כשיעור שאם יקימו האונים למעלה בראש יותר מעם למעלה. ונראה לי הפירוש דהיינו עד מקום שנגיע כפיפת האוזן כשיכפפנו למעלה וכמו שנתנו הפוסקים סימן זה נבי מקום שחיטה לבהמה. ואני קודם שזכינו לקדושת טפר הכונות בחוץ לארץ נתנתי השיעור עד נקב האוזן כי מלישנא דגמרא המשוה צרעיו לאחורי אוניו משמע לי שהוא שיעור זה. ואם כן אותם הסגלחים כל שער הראש שקורין קולבין רובם אינם מניחים שיעור הגיל ברוחב וגובה וגם אינם יכולים לסמוך על מה שאין איסור אלא דוקא בתער שבגילוח כזה רגילות ליתות במספריים כעין חער, אבל המניחים שערות ראשם ארוכים בגילוחם אין חששא כולי האי. אכן לשעמים רגילים האומנים גם באלו לעשות כעין חער ליפות הגילוח לכן נראה לי שגם הטה ידקדקו כשיעור הגיל. ובפאות הזקן כתבו הפוסקים שירא שמים לא יעביר חער על זקנו כלל, ובמספריים כעין חער שרי, וכרי שלא יבא לירי סכשול עין הגדול הגיל במה שכתוב בשלחן ערוך בשם הרומת הרשן

*) במהרי"טא של ר' משה מייזן: ע' י"ד קע"ז.

טוב לעשות כמו שכתוב בספר הכונות שאין לנלח כלל בזקן רק למעלה מן השפה מה שמעכב האכילה ובמספרים.

קצת דיני עבודה זרה וצורות.

אסור להשהות בכיחו צורה שלימה מאדם הבלטח או מלאך חסה ולבנה וכובים אפילו אינם בולטים הן על כלי זהב או על כלי כסף או כלים סמה יהיו רק צריך לפחות הצורה במקצת בעין או כחוסם או כמה שרצה. יש להתרחק מפתח עבודה זרה ומרכה ר' אמות אם אפשר. שלא להסתכל בצורות וריוקנאות, ומאחר שאיסור זה נלמד מפסוק אל תפנו אל האילילים משמע רשמץ ע"ז יש בו ובפרט לפי פירוש בעל הערוך, אכן לפי רברי התוספות והנמשכים אחריהם אין איסור אלא בצורות הנעשות לשם עבודה זרה ובאותן הצורות ודאי עונם גדול מנשוא. פרצוף המקלח מים אסור לשחות ממנו, ונראה לי דרוקא אם המים יוצאים מפי הפרצוף אבל אם קנה יוצא מהפה מותר לשחות מהקנה רוח אין נראה כמנשק לעבודה זרה.

דיני טבילת כלים.

אסור להטביל כלים חרשים על ידי קטן, ומה טוב לבעל הבית שיוכה בעצמו במצוה ובברכה, ומצינו שנשתכח אברהם אבינו עליו השלום כמה שחבש החמור בעצמו לעקירה שלא היה רק מכשירי מצוה כל שכן במצוה עצמה שידרו בעצמו לעשותה ולא יניח לעשות על ידי שלוחו וריוח בזה שירקרק במצוה הטבילה לעשותה כראוי רהינו שירקרק שיבואו המים לתוך הכלי בכל צדדיו בפנים ובחוץ ושיהא רפוי במקום הנחת היר בו. כלי חרס המחוּפּין בזוכית שקורין גלזווארניס יש פלפול אם מחויבים בטבילה לכן יש לטובלם בלא ברכה. ריחים של כשמים שקורין הנ"ס מו"ל צריכין טבילה אף על פי שמחושקים כעץ גם שטופל אינן כרוזת של ברזל ונחשתה טחט שחופרין בה מוליחא ומשפך של נחשת ואפילו אם רק השפופרת של נחשת והשאר כלי עץ כולם צריכין טבילה. כן כתוב באיסור והיחר הארוך. מקרה ליין הצריך מהר"ל טבילה, וכן גרון לחתוך בו בשר. ונראה לי שבגרון שאינו מיוחד לכך הוי חומרא יתירא וגם מה שהצריך שם ליבון לגרון לחתוך בשר מלוח הוי נטי חומרא יתירה.

דיני ערלה.

אילן חרש כל פירותיו אסורים בהנאה עד שיעברו עליו ג' שנים שלימות אחר נטיעתו והשנה מתחלת מחשרי אם היתה נטיעת האילן מ"ז או אילך שאז צריך להמתין ג' שנים שלימות אחר תשרי אחר הנטיעה, ואם נטעו קודם י"ז באב אוי מונין שנה א' עד תשרי ואחר כלות כ' שנים מחשרי מתחלת שנה הרביעית. ובשנה הרביעית אסורים פירותיו בלא פרוין והפריון

הוא בפרוטה או בשוה פרוטה וזרקנה לים תנודל ואו אין צריך לשחקה, ואם יזרקנה לשאר נהרות או לרוח צריך שישחוק הפרוטה. ובשעת הפירון מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קרשנו במצותיו וצונו על פירון רבעי והפירון צריך שיהיה רוקא אחר שיגמרו הפירות ויתלשו. ספק ערלה או רבעי בחוץ לארץ מותר, ופירות שלהם אף על פי שירוע שהם מערלה מותרין רק אם לא ראה בעיניו שלקס אותה מערלה אבל אם ראה לקיסתו אסורים אף בשלהם.

סדר ודיני פדיון הבן.

שיעור הפירון הוא כ' והובים ריגים רהינו סמעות מדינתו ושערם מהרריל לערך עשרים אלפי טורגש מסטבע פראנקפורט, ולכן הואיל ונפק סמוסיה דמהרריל רקדקתי כשוכתי לפרות בני בכורי אייזק יצוי ליתן להכתן כ"ף טורגש, ואף שסמרתיו לו קערה כסף אחת מלאה מסבעות זהב וכסף כנהוג פה להראות העמים אח יקר עשרם מכל מקום צויתי להכתן שיקח לפחות כ"ף טורגש מפני שוה ררכם ככל לכו שאין הכהנים לוקחים רק חצי והוב או סעם יותר לכן צויתי ליקח השיעור. והנה רובא דעלמא נכשלים בשיעור הפירון כגיל ונמצא שאין הבן פדוי עולמי עד והוי ברכה לבטלה, לכן צריך רקדוק ליקח שיעור הג"ל, והכתן או האב שירוע שלא נפרה הבן כשיעור הג"ל מחוייב לחזור ולפרותו בברכה. אכן אחר שלקח הכתן כשיעור הרשות בירו ליתנו חיקף לאבי הבן או לאמו כמתנה. סדר הפירון נוהגין פה שתיכף אחר שבירכו המתניא לוקח אבי הבן את הבן בירו ועומד לנגד הכתן ואומר להכתן אשתי ילדה לי בן ובר פטר רחם והרי הוא שלך, והכתן משיב לו במאי בעית ספי בכנך בכורך או בחמש סלעים רמי פריינג, והאב משיב לו בכני בכורי ניהא לי ספי והא לך חמש סלעים רמי פריינג, ותיכף אחרי האמירה מושיב האב לכתן הקערה עם הסעות וכשעת ההושטה מברך האב כרוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קרשנו במצותיו וצונו על פירון הבן ושהחינו קודם שיקח הכתן הסעות. ותיכף אחר הלקיחה מברך הכתן כורא פרי הגפן על כוס מלא מין העומר מוכן מקודם הפירון לכרך עליו. כשאין הולד במקום הפירון ראיתי נוהגין שהאב לוקח בירו סרין קטן שקורין זינדל כפולה לכמה כפלים עד שיהא קצח רוגמת ילד ונוהגין ככל הג"ל שאחר שאמר האב הרי הוא שלך מוסיף ואומר בכל מקום שהוא. הסעודה היא סעודה מצוה, ואפילו בערב ראש השנה ואחר ראש חודש אב אוכלין פה כל הקרואים בשר ויין, כן נוהגין פה ואין צריך התרה. ראיתי פה מעשה רב בימי חורפי בכך בכור שלא נימול תוך שלשים לידתו והיו מפוקפקים אם לפרותו קודם המילה או אחריה, סוף דבר עלתה הסכמת חכמי עירנו נותי נפש ז"ל שלא לפרותו עד אחר המילה שהיתה יותר מבי' חרשים אחר הלידה ותאב והאם היו הסנדקים אחר שסבלה האם ללידה, וכשעת הפירון היו פה כל חכמי אשכנז ז"ל על

יוסף אומץ

יום הועד לחקן כמה חקנות שחקנו או כשנה ש"ס שמיום ועד שהוא התגולל והתנפל עלינו המסור קריו בעלילותיו בשנה שס"ו שכמעט באנו עם כלל אחינו שכל אשכנז לירי סכנה שאין למעלה הימנה לולי ה' שהיה לנו, לא ידעתי אם גם חכמי אשכנז הנ"ל היו באותה עצה להמתין כפריון עד אחר המילה שכמרומיני שלא היו פה קודם המילה רק טעם ימים שלא היה או אפשר לפרותו בזמנו, ואף שאינני כראי לחלק על הוראת חכמינו הנ"ל מכל מקום לא ידעתי טעם מספיק לאחר מצות פריון הבן אפילו יום אחד רוריון מקריטין למצות וחביבה מצוה בשעחה ואין פריון חלוי במילה כלל לפי עניות דעתי ועוד ראם מה הילך קודם מילתו אם כן ביטל האב מצות עשה שהיה חייב בה ואין לה השלום, לכן צריך עיון בעבורא הנ"ל. בן פטר רחם שלא פראו אביו או שמת אביו קודם ל' מחויב הבן לפרות עצמו כשיגדל, ונהוג על פי מהרי"ל לחלות בצוארו סם כסף וכוחבין עליו בן בכור למען לא ישכח לפרות את עצמו.

דיני בכור בהמה

פי שנולד לו בכור מבחמה טהורה עשה שיקרשהו כפה להוציא כשפתיו שיהיה קרוש בקרושה בכורה. כתב בשלחן ערוך בהנהיחיו ליורה דעה סימן ס"ו על בכור בעל מום שטוב למוכרו חי לנכרים משום חששא רשמא יטרף ואז אסור בהנאה ופעון קבורה, אכן מהרש"ל ז"ל פליג עליה בשתובוחיו סימן צ"א וכתב ראסור מדאורייתא למוכרו לנכרים.

דיני קימה מפני זקן ואב ואם

חייב אדם לקום מפני זקן ומפני חכם אף על פי שאינו זקן מלא קומתו ממש ולא כאותם שסנענעים רק גבם ואחוריהם ועוברין מצות עשה שנאמר בה ויראה מאלקיך בלי הנאה. וחייב לקום מעת כואו לחוד ר' אמתיו עד שיעבור מנגד פניו או עד שישב. וזקן מקרי כשמגיע לשיבה רהיינו שכעים שנה. כתוב בס"ה שמתחייב לקום אפילו מפני זקינה ואף נשים חקומנה. ובשבעות מוכח ראשת חבר כחבר לקום מפניה. גם הזקן טוהר מיראת מאלקיך שלא להטריח את הצבור רק כל האפשר לו שלא ילך לפניהם יעשה בתקרמה ואחור הליכתו לבית הנכנס וכיוצא וכן לא ילך לסעודה אחרי שהעם יושבין כדי שלא יעטרנו לומר שב בטקומנו. חייב לעמוד מפני אביו או אמו מלא קומתו, ולא ראיחי מפורש בפוסקים מתיכן מתחיל לעמוד ועד כמה, רק מאחר שאמרו בירושלמי ר"י טרפון הוה קם סקמה ראימיה מכר שמע קול כרעאה שמע מינה רחויב הוא כמו ברבו מוכתק סמלוא עניו עד שיחכסה מעיניו, וגם שאפשר לומר שר' טרפון החמיר על עצמו ממרת חסידות כמה דקם כר שמע קל כרעאה ומשמע קודם שראה אותה מכל מקום נראה לי דאחר ראייתה הוי חייב כמו שכתבתי. וכתב בספר חרדים רדיוב זה הוא גם כן בקנוק וזקנתו וחמיו וחמותו ובעל אמו ואשת אביו כחיי אביו או אמו ואחיו הגדול ודורו ודודתו. כתוב בש"ח

רריי רפירוש ארור מקלה אביו ואמו שאין מכבדים כראוי, ובר"ח כתב שאפילו ברמיות היו בכלל ארור, לכן יוהר האדם מאד בכבודם, ועיין בחלק ב'.
 כשעושה צרכיו במקום מגולה יוהר שהוא פניו לצפון ואחוריו לדרום או איפכא אבל בין מורח למערב אסור מפני כבוד השכינה השורה בין מורח למערב.
 גם בר"ח כתב מענין זה.

דיני נחושים וסימנא מלתא.

כתב בספר היראה אל תאמר שום נחוש ובכמה מקומות הוהירה החורה על זה ואין לנו לשום שום סימן אלא מה שאמרו חכמינו ז"ל. ואם יש לו אדם לעשות מצוה כגון להתחיל מסכתא או להושיב בנו על הספר לא יאמר אמתין עד ראש חודש. ואף על פי ששכלחן ערוך כתוב דנהגו להתחיל בראש חודש שאף על פי שאין נחוש יש סימן, נראה לי רטוב להתמיר לקיים מצוה עשה דחמים תהיה עם ה' אלקיך, וכן כתב בס"ה סימן ג"ט ראין זה דרך הטובה כי אם ימות בתוך החודש נמצא מה ולא קיים המצוה. ומי שאינו מקפיד לעולם אל יקפידו עמו, אך המקפידים השטן עומד על ימינם לשוטנם, עד כאן. ובספר המצות סיים ומתוך שאין אדם יכול ליוהר בהקפדתו נכשל, גם הביא ראייה לזה שהכל חלוי בהקפדה שהרי הנכרים קוראים לבניהם בשם אביהם בחייהם ואין בכך כלום והיהודים מקפידין, לכן כל הענינים שרגילים בפומיהו ראינשי להקפיד עליהם שאנו קוראין כישוף של נשים כל המקפידים עליהם ועושין מעשה או מונעים ממעשה על ידי קפידא שהוא עוברים בלאו החסור כמו שכתב ר"י לעיל בש"ת שלו ובס"ה סימן ג"ט וגם בסימן שהוא הביא כמה נחושים האסורין המעין ימצאם שמה, רק אחת מהם אוכיר, שרגילות גם כן קצת ברורות האלו והוא שכתב וזה לשוננו, אותם הנודרים למיחוש ראשם שלא יאכלו ראש של בהמה ולמיחוש בני מעיים שלא יאכלו בני מעיים של בהמה הרי זה סורכי האמורי. ועניני נחוש הרגילות עתה אין צריך לכתוב אותם רק מה שאין לו טעם בסבב ואינו מפורש בספר אסור. אכן מאחר שירעתי ענין אחר המתחוש הנאמר בנמרא להריא לכן ארשמהו למען ידעו להוהר בו והוא מה שאמרו חכמינו ז"ל אל תתחיל בו ראש חודש הוא לכן כשתוכעים ממנו מעות מונע מלהציא מעות בראש חודש שברעתו נחש ינחש שעל ידי כן כל החודש הוא מעילנא ליה ליה ומפקנא איה ליה, והנה בראש חודש אין ענין זה מורגל כל כך אכן בסוצאי שכת רגילים לומר על כל מה שנעשה בו שכן יהיה בכל השבוע ואם על ידי כן עושה מעשה או מונע ממעשה הוי איסור גדול, אכן אם אינו רק בדרך שיחה והיחול ליה לן בה. בקפידא דהרגנות שקראה כהרגנול אין איסור רק אם אוסר בפה ששוחטה בשביל כן אבל לשחוט סחמא שרי. הנה אפרש קצת סמא שמפורש בנמרא או בפוסקים שריטה לניחוש ושרי וטוב לעשות כן: איחא בחולין בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחוש יש סימן ופירש רש"י אף על פי שאסור לסמוך על הניחוש סימנא בעלמא הוי ראי

יוסף אומץ

מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או אחר שנולד חינוך או שנשא אשה סימן הוא שהולך ומצליח ואם לאו אל ירגיל לצאת יותר מראי, עד כאן לשונו. ונראה לי רמה שזה לא מקרי סומך על הניחוש כיון שאינו מונע הליכתו לנמרי רק שאינו יוצא יותר מראי ולפי זה היה נראה לאסור מה שמקפידים בנשיאת אשה וחנוכה הבית על מילוי הלבנה, רק הפוסקים התיירוהו שאין הענין שמילוי הלבנה וחסרונה הוא בעצמו בענין הניחוש רק שעושין כן שיהיה סימן טוב לעתיד. וכל שכן רקפירא רהקוה ושאר הרפואות שתלויין במילוי הלבנה שאין בזה איסור מאחר שהוא מצד הסכע. יש הרבה דברים שאסרו חכמינו וזל מפני סכנת רוח רעה או מויקים או שאר ראנות ומפני שעל איזה מהן אמרו כל מאן רקפיר קפרי כהדיה ועל איזה מהן אמרו שאין אותו הרוח רעה שורה בינינו ואפילו מה שאסרו מפני שהוא סכנה לכריאות אפשר שמה שלא כתבו אותם הפוסקים הוא מפני שאין סכע בני אדם שוין עתה כמו שהיו בימיהם וזה יוכיח שהרי כמה דברים אסרו בנמרא שיש בהם סכנה נרולה עד מאד ומעולם לא שמענו ולא ראינו מי שניווך בהם, לכן לא אכתוב רק מה שכתבו הפוסקים האחרונים ורגילות לעשותם רק מה שאכתוב למטה מכרסם וכישא דירקא וכיוצא אף גל פי שלא כתבום הכתראי הוא מפני שראיתי אנשי מעשה נוהרין בהם ואף על פי שלא כתבתי שאר דברים המזכירים בנמרא שיש ליוהר בהם מכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה רק שולדתי אין חיוב גדול בהם כמו שכתבתי. כתב בס"ה כל דבר שהוא ג' פעמים אף על פי שאין ניחוש יש סימן ומכילא ראה שם לכן יש להשמר מכל כיוצא בזה. ענין קפירה התחלה מלאכה כב' ור' כתבו הפוסקים גם כן טעם לדבר בדרך הסכע חוץ מלדבר מצוה אין להקפיר כמו שכתבתי בחלק שני. עוד איתא בחולין, רב הוה קאזיל וכר חווי מברא דאתאי לאפיה אמר יומא טבא לנו ופירש רש"י סימן טוב הוא לעוברי דרכים כשמעבורת (רהיינו הספינה שעוברים בה לרוחב הנהר) באה לקראתם מאליה קודם שזימינוה שיום טוב להם כבית אושפיום-שילינו בו. עוד שם, משתי אוסיא, רצונו לומר השושה קצף שקורין שויים קשה לכרסם רצונו לומר שנופן סינפח כיה קשיא לרישא מרהייה קשיא לעניותא מאי תקנחיה לשקעי שקועי. עוד שם, ראכל ירקא מכישא דאסר נינאה קשה לכשפים, ומסעם זה צריך להתיר אגורת הבצלים או השומים או הצנונות טרם שאוכלין מהם ומסעם זה אפילו בשבת חייב ומותר לפתוח את הכריכה אם אינה רק מקש וכיוצא אבל אם היא מחוט של פשתן צריך עיון אם רומה למה שכתב בשלחן ערוך סימן ש"ד סעיף י' ודוק. עוד שם שאין לחניח שום דבר תחת הצנור היורד מן הגג כי שמה חונים מויקין. עוד שם שיש לשפוך מים מן הכר קודם ששחה הראשון מהם כי לפעמים שחה מהם שר. בתאשה שלום אמרו כיס וארנקי מנחשי אינשי ולא מושלי ופירש רש"י מנחשי שלא יפול מלם ואף על פי שהזכירו בלשון ניחוש רמסעם רתוי איסורא מכל מקום אין נראה לי דאחוקי אינשי ברשיעי לא

יוסף אומץ

מחזיקין ואסו בשופסמא עסקינן כנסרא אלא וראי חיתר גמור תוא מאחר שיש סעם לענין זה. וקרוב לענין זה אמרו חכמינו ויל כבכא מציעא שאחר מני הצועקים ואינם נענין הוא סאן רביש ליה בהאי מתא ולא אול למתא אחריתא ונראה לי דההפך בהפך, ולכן מוקנים אתכוננו שאותם שדרו בנעוריהם בתי עקתא וכשראו דקיימא להו שעתא בבית ההוא אף על פי שרכו בני ביתם למעלה שהיה הבי עקתא קסן מהכילם וכמעט רלא מיתדר להו כלל כיה אף על פי כן נשאר ביררת בית ההוא ושכרו או קנו להם בית או חדרים אחרים להשמישם כרי שלא יצאו סן הבית ההוא אשר בו נדלו והצליחו ועשו פרי. ונראה לי שדבר זה הוא בכלל בית חינוך ואשה וכו' שכתבתי, וכן עשה מחותני לוחא האג אבי חותני ירדי הריר ולמן השם ישמרו ויחיהו מאושר בארץ ונכור בארץ עם אשחו בתי וריירלן שתי יהיו זרעם דורו ישרים יחברו אמן כן יהי רצון. אמרו חכמינו ויל כפסחים הוי משתדל עם מי שהשעה משחקת לו רהיני לעסוק עסקיו עם איש מצלח שעל ירי כן יצליחו גם כן רכיו ועניניו ועל זה אמרו כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך מפני שכל ממונו היה מתברך יהיה ביד מי שיהיה. וכן אמרו חכמינו ויל להתנהות עם רשע שהשעה משחקת לו שמע מינה רענינים אלו אינם בכלל ניהוש. מה שמקפירין שלא להתחיל רבר בכי ורי כתבו הפוסקים סעם לרבר אכן כתבתי בחלק ב' שלדבר מצות אין להקפיד. והנה הראיחין בעיניך איזה כללות מדברי חכמינו ויל כמה שאין בו שמש ניהוש ועל ירי כן אתה הראית לדעת ולהבינ ולהורות מעצמך את האסור והמותר בכל פרטיון כי אי אפשר להעלות על ספר כל הפרטים שמרגלא בפומיהו דהנהו נשי, גם אין ידועים כולם לי או לשום אדם בעולם שאיזה מהנה מנחשות ניהושים אלו ואיזה מהן אחרים עד כי כולם ואפילו רובם חדלו לספור רק מענינים אלו שביארתי מוכח דכל ענין שיש לו סעם כקצת על פי הטבע לא מקרי ניהוש וזה כל פרי הסר הטאת הניהוש. ואם כן מה שמסמנין העולם כשפכות שמן שרואנין על כל צרה שלא תבוא עליהן אפשר ריאוח עברי וטוב להם לפשפש במעשיהם ולחקן להם דרכי תשובה. וכן מה שאמרו חכמינו ויל מה אחר במשפחה הראג כל המשפחה לא אמרו לענין זה אלא להורות להם דרך תשובה. וכתב בתרדים מצות עשה מדברי סופרים להתענות על כל צרה שלא תבא על הצבור ואם לא יעשו כן נראה כי מקרה הוא ועל זה נאמר ואם תלכו עמי בקרי ותלכתי אף אני עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כרי שתשובו ואם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי, עד כאן. ונראה לי דצבור דנקט לאו דוקא רליחיד הוא הדין ותוא הסעם כמו שכתבתי. ומשמע מתוך דברי שיה דרבי שאין עיקר התשובה להעביר הצרה מעליו רק אפילו אם עברה מחוייב לשוב על עונותיו אחר חיפוש רכיו שתראו לו סן השמים ביסוריו, ועל הא רמת א' וכו' אמרו נולד כן וכו' באותה משפחה נרפאה כל המשפחה. ונראה לי רמזה יש לרין בעניני שירוכין לרקק סאר ולרבק במשפחה שרובה

יוסף אומץ

עולה ואינה יורדת וכן ראיתי חכמי לב עושין. כשלחן ערוך יורה דעה סימן קי"ו כתב צריך לזוהר מיעת הפנים ולא יתן מעות בפיו ולא יתן חבשיל או משקין תחת המסה אפילו וכר כן כתוב ביש נוחלין מפני שרחו רעה שורה עליהן. באורח חיים סימן ר"י כתב הרוחץ פניו ולא ננבם יפה פניו מתבקעים או עולה בהן שחק. אמרו בכרכות רחולה חיה חזן וכלה צריכין שישור ויש אומרים אף אכל ויש אומרים אף חלמיד חכם כלילה. וראיתי שמקפידין הרבה על שמירות אלו ובפרט לאבל ולחיה אין מניחין אפילו רגע אחד ביחידות וגם אין יוצאין אפילו רק לפני פתח בית החורף אם אין גדול או קטן עמה ובחיה ראיתי נוהגות לרקק שלוקחות סכין בידן כשהולכות בחדרי הבית ביחידות בסוף ימי לירחן. איתא בניטין ה' רברים העושה אותן קרוב לסיחה יותר מלחיים: אכל ועמר, פירוש מיר. שחה ועמר. הקיז רם ועמר. ישן ועמר. שמש מסחו ועמר. ומצאחי בליקוטום של מהריר יעקב מרגלית דיל ששמע מסחריר מעבלין דיל והעתיק א"ם החסיד ז"ל מכתב ידי הנאון כשהוריר משה לוריא דיל אביר רקיק חירמש וזה לשונו, ושמעתי מפי הריר ישיע שישב עד כי שייסיס כרכה אחרונה וסימן ואשיסיס בראשיה"ם, עד כאן לשון ליקוטום הנ"ל. והנה הפשתי באגודה אחר הרברים האלו במקום מקור דין זה שהוא בניטין ויגעתי ולא מצאתים ואף על פי כן נאמנים הם נאונים הנ"ל ונאמנים דבריהם ואחרי דבחראי רבחראי הו המעתיקים יש לחוש לכל ה' ענינים הנ"ל אף על פי שלא ראיתי הרבה נוהרים בזה ותהלה לאל אין ידוע מי שניזק על ידיהם מכל מקום מהיות טוב אל תקרא רע. המקובלים כתבו שהמשליב ידו אחת בחברתה על ידי שכופף מצבעות יד אחת בחברתה מעורר עליו הרינים, ולכן יש לזוהר בזה ובפרט בחולה בר סינן. כס"ה כסימן חס"א כתב ארם שבינה בית חרש במקום בית ישן יש לזוהר שלא ישנו הפתחים והחלונות מכמות שהיו בישינ ואם לאו יהא להם סכנה מפני המסונים שדים או מלאכים ואין בזה משום דרכי האמורי. ושמעתי שמשעם זה מקפידין לרור בבית חרש רק מניחין לרור בו בחנם מי שלא יקפיד על כך או נותנים לו גם שכר מוסף על הרירה. ראיתי א"ם החסיד דיל נוהר שלא לכבות נר בפה דקשה לנכפה בר סינן וכן הוא בחופת אלי' רבת. כתב כס"ה סימן רמ"ז ראובן שיש לו בן ונוטה למות יבא שמעון ויאמר לאביו פלוני בן פלוני הא לכם שקל הא לכם ככר כשר ויין ואני שורח את בנכם שיהיה בני ויחיה ואין בו משום ניהוש. עוד שם סימן תתשס"ג, מי שאוכל וופ"א ולא אכל פת הרבת אחריה אם יבוא על אדם הרוג יוצא רם הפצע כאלו הרגו הוא, עד כאן. לכן יש לכל אדם להשמר מפני זה כמפני חרב שעל ידיו זה יהיה כסכנת נפשות אם יהיה חרוג ולא נודע מי תהורג שצריכין כל הנחשדים ללכת אצלו וכשבא הרצח אליו יצא רם הפצע. וכן קבלתי שמי שיש אצלו סכין שאיננו נקי משיורי המאכל הנרבקים בו ויבא אל הנרצח חוציא המכה גם כן רם כנ"ל, לכן יש לרקק גם בזה, ומלבד זה השעם יש לנקות הסכין אחר כל אכילה מפני מרפוח

יוסף אומץ

מבשר לחלב. עוד קבלתי סגולה למי שנסבע במים בר מינן ולא נודע איה מקומו וחיה זאת, יורקו קערה מעץ על פני המים ויניחוה צפה סאליה עד המקום שחננה מעצמה או כמקום שהוא שמה יהא הנסבע. ושמתני שעל ידי סגולה זו מצאו בנהר איש אחר שהיה שמו מאיר חתנו של סעבילין ריבד הסמוך לפירקאס', ואם אמת הרבר הוא סגולה וענין נפלא להתיר אשת הנסבע שלא תצטרך לשבת ענוגה. מצות עשה שיכתוב כל אדם ספר תורה אף על פי שיש לו ספר תורה והלוקח ספר תורה אינו יוצא בזה אם לא שמניה אותה או מסייע להנהחה, ועכשיו שמקילין מאד במצוה רבה הזאת אפשר שסומכין על רברי הרא"ש שכתב שבזמננו עיקר המצוה לכתוב ולקנות גמרא ופירושים ושאר פוסקים, ואם כן אף לפי רבריו מי שנם זאת אינו עושה ביטול מצות עשה זו לנמרי. אכן השלחן ערוך כתב לפסק הלכה שהרא"ש לא בא לבטל מצוה זו רכתיבת ספר תורה ממש רק בא להוסיף שבזמננו יש גם באלו מצוה רבה לכן כל בעל כס קצת ירקק עד מאד לקיים מצוה זאת. עניני שמות לילדיו הלא המה כחובים בסוף הספר. אסור לשאול במכשפים רק לנביכה מצינו היתר, ובחולה החיר מהריו אכן מהרש"ל בחשובותיו פלג עליה אפילו בכסנת אבר היכא דליכא סכנת נפשות, אכן חולי הבא מכישוף או מקרה או רוח רעה החיר שם.

קצת פרטים מנדרים.

בר"ח החמיר מאד לירור נדרים ואם נדר ישתרל ככל עון להתירם, ואף אם רצונו לקיים יקיים בלי נדר. ומיהו לקמן כתב שאין להתיר נדר מצוה רק לאונס גדול, ואם החירו לו, מן השמים אין מחירין לו. ועוד כתב בזמן הזה אין לירור אפילו נדר מצוה שהשטן מקסרנו שלא יקיים אח נדרו אם לא שהוא ירא שמים שיודע בעצמו שכוראי יקיים את נדרו. אכן בעת צרה בר מינן מצוה לירור אכן כמתון וכמועצות ורעה שאל ירור רברים שקרוב לו לעבור עליהם. לכן נראה לי שאל יקבל עליו הנדרים ההמה רק לזמן קצר ואפילו חוך הזמן הנ"ל יתלה נדריו בקנס מסונ שאם יכשל בנדריו יוכל לחקן המכשול בזמננו כמו שכתבתי בסדר החשובה שלי. וכחב בר"ח שיכתוב נדריו למען ידע באוה אופן הם ולא יבא לירי מכשול שיצר הרע יסיתנו לאמר עד כך לא נדרתי, וכן אם יודע בעצמו שנכשל באוה עבירות טוב לו לירור אכן גם כן באופן הנ"ל. וכל פרישות שעושה הן בתענית ומניעה כשר ויין ופירות וכיצא יתנה כפה מלא בפעם הראשונה שאינו עושה כן משום נדר רק אף שיעשה כן פעמים רבות לא יהיה הרבר עליו בנדר. ונראה לי ששוב יותר להתנות כן פעם אחת בכל סדר של שלש שעושה כן. ודבר שרעתו לנתון כן חמיר היו פעם ראשונה נדר נמור תצריך התרה, ולא אמרו ג' פעמים אלא אם כן אין רעתו לנתון כן חמיר. ומסני שעושה ביטול

יוסף אומץ

הנדרים חמור מאד מאד טוב לאדם לפשפש בכל חורש אם עבר מימיו על שום נרר ובפרט בנדרים שנודרים רבבים בבית הכנסת לפני ספר תורה כגון יולדת וגומל וסיוע ספת לחון וירקרק לפורעם מיד במעוה טובים. וכתב בש"ח יש עונש באיחור נדרים והצדקות אף על פי שמשלם אותם כי חייב לשלם אותם מיד ואם ישכח משלם כזמנם ומשלםם אחר כך אף גם ואח עונש יענש. ולכן כשהשמש גובה בבית הכנסת בראש חרש הנרכות לסאור שנרכבה העולים לספר תורה בחרש ההוא במי שכירך ואין נוחנין רק פשוט שאין יוצאין ירי נדר, הגע בעצמך וכי פשוט יהיה הנרבה לכבוד התורה הא רישנא להאי פרשנרתא ועוד כמה פעמים שעלה הנורב ההוא בחרש אחר ג' וד' פעמים וכי לכולם לא יהיה רק פשוט. כתוב בר"ח אל ידיר וישבע בנפשו לפי שהנפש היא חלק אלוהי סמל, עד כאן. אם כן אין ליטבע על נשמתו. כתוב בס"ה סימן תרס"ו אל יאמר אם אעשה כן איני יודי דדבר רע אפילו בתנאי אסור לאסרו. בכלל לאו רלא תננוב שלא יקח אדם חפץ מחבירו כרי לעערו בו אפילו עשה לפובתו כרי שידע להוהר לשמור חפציו שמירה מעולה אף על פי כן אסור. אסור חכמינו ז"ל לא תחמוד לאינשי בלא דמי שמשע להו רצונם לומר ותאמח אינו כן רק אף שרצה ליתן דמים עובר בלא תחמוד. וכתב בספר חרדים רעל לא תחמוד אינו עובר עד שבאה המדתו לירי מעשה רהיני שלקחו אבל על לאו רלא תחמוד מיר שנטר והסכים לבבו להשתחל בכל עו לקנותו עבר, דאין תאוה אלא בלב. וכתב בש"ת דר"י החומר לקחת חפץ ותוא איש נכבד שאם ישאלו שאלה אור פניו לא יפילו אסור לשאול ספק או סתח אם לא ידע שלא ידע לבבו בתחו לו, ואיסור זה הוא מילתא רשכחא בהפצרת קונים איזה סדוה יין כמי שאין רצונו לסוכרו.

דיני מרחץ.

במרחץ עצמו אסור אפילו להרהר אפילו ברברי תורה וכל שכן לרבר ואין הענין תלוי בלשון כי רברים של חול מותר לאמנן בלשון הקודש ודברים של קודש רהיני רברי תורה ורינים אסור לאמנן אפילו בלשון חול. אכן אם רואה שנעשה איסור במרחץ מחוייב לאמרו כרי לאפרושי מאיסורא, ואפילו שאלה שלום ממש אסור במרחץ עצמו כי שלום הוא שמו של הקודש ברוך הוא. בחרר שפושטים המלבושים שמקצה אנשים עומרים שם ערומים ומקצתן לבושים מותר להרהר ברברי תורה אבל לא לרבר ושאלת שלום מותר שם אף על פי שהוא שם של הקודש ברוך הוא מכל מקום כיון שאינו מכוון להוכרח שם רק לשלמא בעלמא מותר. ראיתי שותין בבית המרחץ ומפני שאי אפשר לכרך שם גדול עונו מנשוא ולפי דברי הרמב"ם קשה מאד לכריאות. מה שנתנות הבאר חייב לשמש לאנשים במרחץ בחפיפה והיכוך ורחיצה וכיצא כתב מהרמ"א בהנהוחו באבן העזר סימן כ"א להתיר על פי המנהג בשם המרדכי, אף על גב דבית יוסף כתב על היחר ההוא והמרדכי רחלמיד פתח

יוסף אומץ

כתבו. ומורי חנאן מהר"ר הירץ ז"ל כתב דברי בית יוסף הנ"ל בגליון סררכי שלו לפסק הלכה מכל מקום דברי מהרס"א"י המה כרי לסמוך עליהן לקיים המנהג. אכן נראה בעיני ראו לאו משנת חסידים הוא ופי שרופה להחמיר על עצמו שלא להשתמש כלל הבאר חייבר בבית המרחץ בוראי לא מיקרי ויהרא וכל הרוצה ליטול שם זה יבא ויטול וזווי ראינש אינהו עברי ליה ספסירא כי בהוצאה מועפת יכול לקיים זה שאם יתן לעברי המרחץ ב' פשיטס יותר סמה שנותנין להנכריה בוראי המה יעשו לו כל צרכו. גם נראה לי פשוט שאף המקילין לא החירו*) רק למי שכריא לו שלא ישסה היצר הרע בעצמו על ידי שימוש דרמין באפיה כקאקי חיורי רבעידיחיהו סרירי אבל כמי שיש לו ראנה שעל ידי שימושן יבא לירי הרהור פשיטא שאסור שהרי יש ראנה שיקשה עצמו לדעת שאמרו עליו חכמינו ז"ל שהוא בנידוי רחמירא מאיסורא כרמוכ שם, ואם יבא על ידי כן להוצאה שכבת זרע לכסלה עונן גדול מנשוא וכמעט אין לו השוכה כמו שהאריך בזה בריח פרק י"ו עין שם. ואני סורתי סרר חשובה לחסא ההוא בקונטרס בפני עצמו. כיציאתו ממרחץ אל ירכב על המסה עד שיכרוק אחר שעטנו כמו שכתבתי. ואם אין למסה כרים וכסתות די סיכוק אל יתן מלבושו תחת מראשוהו כי קשה לשכתתו. ולא רוסא במרחץ אלא שרכתי כהוה. אחר יציאה מהמרחץ צריך ליטול ידיו במים אף שרץ ושפשא ידיו היסב במרחץ.

קצת דיני התלויים בדבור.

המקלל את חברו אף על פי שאינו מקללו בשם מכל מקום איכא איסורא ראורייתא, רק חילוק זה יש ביניהם דמקלל בשם לוקה אע"פ שאין בו מעשה, כן כתב בספר חרדים. ובמקלל עצמו יש ב' לאוין ומלכר העונש הגדול בכל אלה יש ליהרר כי לא כל העתים שוים, לפעמים יש כח למקסרן לקיים קללחו וכאלה שמענו רבות רק שלא באתי להאריך. לכן מה מאר הסכילו עשו אותם שפיהם מלא קללות ועל ידי כן גם לבניהם ואהוביהם עד מאד לא פסיק פומיהו מקללם ואפילו שלא ברך רונן רק שלטרו לשונם לדבר רע ברך שחוק וגעגועים לבניהם הקטנים ועל זה וכיתא בו נאמר שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו. מחוייב האדם להרגיל לשונו לדבר טוב ולא רע ככתב בריח שהדבור גורם רעה גדולה ואל יפתח פיו לשטן בשום דבר רע ושום דבר מנגנה או סינופת לא יציא מפיו וכמו שכתבתי בחלק ב'. וכל שכן שאל יבול פיו בשום דבר נבלה שכתב בריח הרבה שמענים אותן באש וכמים וסובלין הכל ויאנם מורים שום דבר שיתחייבו הרינה ואף על פי שיודעים שהיום או סחר ימותו על אחת כמה וכמה למי שאין כופין אותו לדבר נבלה ואין לו הנאה ממנה וכאמור יתחייב סיתה עולמית שהיה לפתוח פיו מלאמרו שהרי אמרו חכמינו ז"ל כל המגבל פיו אפילו נגזר עליו גזר רין של ע' שנה לסובה קורעין אותו ותופסין אותו לרעה. הביטה וראה עונשו החמור. ועוד מוכח שעונשו

(*) ע"ן בסימן תנ"ל מה שכתב תב"ח שפא במדכי ישן ושפני השמטת המדיסיים נשוכשה כנה המדכי לחזיר מה שאמר ע"י.

יוסף אומץ

נרד מאר סמח שאמרו שם שמעמיקן לו ניהנם ונראה מזה כאלו אין כל העונשים בניהנם כראון לנודל עונותיו שצריכין להעמיק לו ניהנם יותר ממה שהיה. גם אמרו שאפילו רק השומע מנבל פיו ושוחק ענש יענש כמוהו מה שלא נאמר כן בשאר עבירות חמורות. לכן כל אדם יסחר פיו מכל אבק נבלות פיו ואפילו כינו לבין אשתו אין שום היחר לפה רובר נבלה. ספסוק אל תלשן עבר אל ארוננו ונגי למרו חכמינו ז"ל שלא ילמד אדם קסיגוריא על ישראל ואפילו ברור רשעים. וכתב בהררים בשם המרדש שהשליש שרמסו אותו העם כשער יוסת מפני שאמר והנה ה' עושה ארובות בשמים היהיה כדבר הזה היה סמאין שהיכולת כיד ה' לעשות כן רק נענש מפני שאמר הרור הזה כדור המבול דתיב נבייתו גם כן וארובות השמים ואיך נעשה גם לרור רע כזה. לכן צריך לזהר באזהרה יתירה לרבר רק טוב על הציבור. אמרו חכמינו ז"ל המוסר רין לשמים הוא נענש תחילה, ולמען ירעו העם להזהר ביותר בעונש ראיתי לכתוב מה שכתב לי החסיד מהור"ר שלוימ"ל מרעונוץ מצפת והוא זה, דרכו של המקובל הנדול האר"י ז"ל היה ללמד חכמת הקבלה לחלמירי החכמים בהחבורות בכפר קטן והנה בחינתם שם פעם אחת ראה האר"י ז"ל חיל נדול סארכה כבר הלך ונסוע ער קרוב לשמים נוכח עירא צפת או אמר לחלמירי החכמים ראה ראיתי שגורה קשה מסכת הארכה גזורה על יושבי צפת שהקרוש ברוך הוא רצה להענישם מפני שחכם כמרומי הר"ר יעקב גוידי שהוא עני מסר רינו לשמים לכן הבה נתחכמה לקבץ לו מאתנו נדבות ונשלחה לו להשקיסו ממסירת דינו לשמים וכן עשו אספו לו כמרומי כערך ג' סליר והביאום לו ב' מתלמידים הנ"ל תאלו אותו מה לך כי נועקת למסור דינך לשמים אמר כד מלא מים היה לי (כי בארץ ישראל אין שותין מי באר רק מי נשמים וכשהנשם על הארץ צריכין לקבל ולסמרו שמירה מעולה לשחות מתם ער כי יחזיר להסטר) והנה אותו כד נשבר ונשפך לארץ ואז מחמת עני ומרודי אמרתי וכי אני קשה יום יותר מכל העולם וכי לית מאן רמסנח לרחם עלי הגם שירעתי שאין למסור רין לשמים מה אעשה אין אדם נתפס על צערו ואקוה שלא אשוב עוד לכסלי, וכשבאו תלמידים הנ"ל אל חרר מורם הנ"ל אמר האר"י כבר נתבטלה הנזירה רק מפני שהארכה היה או בדרך ירדתי לא היחה הנזירה מתבטלה מכל וכל וראיתיו שפנה דרך הים למקום שאין בו היוק. ער כאן המעשה כפי שרשום בוכרונ' כי הכתב נאמר ממני כמרומה על ידי הנזירש. ונראה לי שעל דרך זה יתיישב לישיב רפיס וחשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הנזירה רלישנא ררוע מנומנם קצת וכהכי אחי שפיר ררצונו לומר שאף שאי אפשר לנזירה להתבטל מכל וכל מכל מקום הרוע שבנזירה מתבטל כנ"ל. ואף שיש לי עוד פירוש אחר על לישינא ררוע, אין כאן מקומו. לשון הרע עונשו הנדול להאמרו והמקבלו ידוע ואין צריך להאריך בזה רק כאחי לכאר איזו עניני אבק לשון הרע ראינשי להחירא משוו לחו, המרכה לדבר כסובחו של חכירו כפני שונאו הוא אבק

יוסף אומץ

לשון הרע שהסרבן הוא ליה לאסוקי ארעתיה שעל ירי כן יחנא בו שתנאו וירבר עליו רע, וכן האורח הסרבן בשבח בעל ביתו בקהל עם שעל ירי כן יבואו בני אדם שאינן מתווננים להתאכנסן עמו, וכן אם הלוח לו או עשה לו שום טובת אחרת, וכן האומר איה אש אם לא בכית פלוני שצולין בו ומבשלין תמיד וכל כיוצא באלו. המספר לשון הרע בדרך חסימות שמרביר מעשים רעים שידוע לו שפלוני חשור עליהם והוא אינו מוכיר שמו או אומר ררך שחוק והיתול כאלו אין כונחו לרבר רע בפלוני, כל אלו הם לשון הרע ממש ולא אבק לשון הרע. צריך לזהר בוהירות גדולה מכל שם כינוי כי אמרו חכמינו ז"ל על המכנה שאין לו חלק לעולם הבא ובפרט באותן שמות שרשו בהו אינשי והמה קצת לגנאי שצריך והירות גדולה לעקם בשפתיו הרבה כשמזכיר אותן חננשים בפני תהמן ליתן בהם סימנים רבים ער שירעו השומעים אה מי הוא מוכיר מבלי שיוכיר הכינוי רדשו ביה אינשו. אמרו חכמינו ז"ל מאן דאית ליה זקיפא בריותקיה רצונם לומר תלוי במשפחתו לא נימא ליה זקוף לי בינתא רצונם לומר רג, דהיינו שכל אדם ידקק בריבורו שלא על ירי כן יחורו פני השומע. אמרו חכמינו ז"ל גרול אונאת דברים יוחר מאונאת סמון וכל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה לכן מאד צריך לזהר בזה, ולא כאותן חכמים בעניניהם שבוסים כמרקרות חרב כרמיות וקריצות ובפרטות נכשלים רובא רעלמא בהנהו אלו העניים המוחזקים לשוטים בתלה בהם בשחוק ומילי רכריחותא גם הוא בכלל ליצנות כמו שכתבתי. צריך והירות גדולה ודקדוק רב בכיבוד בקלון חבירים שאין לו חלק לעולם הבא, ומילתא רשכיהא היא שמספר אדם בשבח מעשיו הטובים כרי שמכללם יובן גנאי חבירו אף על פי שאין מוכיר את חבירו כלל וגם חבירו איננו שם מכל מקום סתכבר בקלון חבירו יחשב, וגם מילתא רשכיהא היא ררך שיחה וסיפור בעלמא לחפש במוטי אדם ונגותם, שומר נפשו ירחק סתם. המגלה סוד חבירו עובר בלאו מרביר קבלה והוא בכלל הולך רכיל שהוא אחר מחלקי לשון הרע. וכתוב בספח שלא יהיה לך שום אהב שתגלה סודות אחרים. וזכר צריך לברכה, סאכן למרו חכמינו ז"ל שכשמזכירין צדיק מחוייבין לספר בשבחיו ולכן אומרים אחר סותו וזכרנו לברכה או עליו השלום. ונראה לי שמה נתנו תעולם לומר בחיי הצדיק ליטנא מעליא בלשון אשכנו כנון נאם נעב אים איין גוטי צייט. ומשם רשעים ירקב למרו שחייבים להזכירו לגנאי כנון ימח שמו וכיתנא בזה. אמרו להתייחד עם נכרי בדרך, ובאיסור זה נכשלים הרבה, ואם הנכרי תושב אפשר למצוא ברוחק סעם לקולחם רסמכי דלא טרע חוקתיה כמו שמצינו בהרכה דברים שתחירו חכמינו ז"ל מטעם זה. אכן אם אינו תושב אין מקום כלל לחזק ושומר נפשו ירחק מהם אמילו בחושבים שספק נפשוח להחמיר. אמרו להשהות בביתו כלי שאין עשוי למרה דלמא אחי למטעי ביה להשתמש בו למרה, ומה שאנו מקילין בזה נראה לי דהטעם הוא מפני שבוסננו סתם הכלים אינם עשויים למרה, ולכן אין מחזיקים שום כלי למרה אם אין בו רועם,

יוסף אומץ

אכן כלי שיש בו רושם אפילו אינו רק מלאכה הריוס בחקיקה בעלמא אין בו היתר בעולם. ולכן צריך לזהר במקומות שהסרות משוגח מסביבותיהן שלא יהיו כליהם רשומים כפי המדה של הגלילות. לאו רלא תעשו עול במדה ובמשקל שיך אפילו בקונה סנכרי או מוכר לו וקשה עתשם של סרות מעונשן של עריות. וכחב בסמיג המשקר כמדה או משקל קרוי עים שחיה פירוש עול משוקץ שנאוי חרם תועבה ומסמא אח הארץ ומחלל אח השם ומסלק אח ישראל מארצם ומפילם בחרב. ומפני חוסרת האיסור למדו חכמינו דיל מן הכחוב שמעמירין אנדרמים למרות, רצונם לומר שהכית רין מוזהרים להעמיד ממונים לענש העבריינים מה שלא מצינו כן בשאר איסורים. מי שנעשה כן י"ג שנים בשבת נעשה בשבת ההיא גדול לקרות בספר תורה ולהוציא את הרבים בחפלה וברכה המון אף על פי רבעינן שיהיה כן י"ג יום אחר. ומאז בימי חורפי תורו רבותינו חכמי עירנו פה כמה פעמים למעשה מטעם זה שלא לקרות בתורה כשבת ההיא ער השבת שאחריו מכל מקום החכמים שבאו אחריו ואני הייתי עמם בוער חזרו להורות לקרות בתורה כשבת הראשון מטעם שמאחר ששבת ההיא הוא יום הלידה אם כן נמר שנתו הוא בערב שבת שהוא יום האחרון משנתו מסילא רסקצת יום השבת הוא ככולו ליחשב לכן י"ג יום אחר, ומאז נורקה ההלכה ספי חבורה קרשה הגיל הנהגנו כן פה כלא פסקוק. בכלל לאו רלפני עור לא תתן מכשול יש שלא יתן עצה לאדם לטובתו של היועץ והעושה כן עובר גם כן משום איסור גניבת רעה. אסור לאכול מסעורה שאינה מספקת לבעליה אף על פי שהזמינוהו מספני הכושה. האוכל עם ער עין אפילו אם הוא עשיר עובר בב' לאוין סרברי קבלה, כן הוא כסוטה. כתב בספר חרדים בשם הרמב"ן רככלל זכור את יום השבת לקרשו הוא לזכור בכל ימי השבוע את יום השבת לקרשו כראיחא במכילתא שהנכרים קורין לכל אחר מימי השבוע שם בפני עצמו אבל מצוה אלקים בפסוק זה לקרוא אותם א' בשבת ושני בשבת וכיוצא. (ומפני זה נהגתי לכתוב בכל כתבי הרבים נכתב ראשון בשבת וכיוצא). ומתקיימת מצוה זו גם במאכלים וכלים ומלבושים שכל דבר טוב יוסף כפיו ויאמר זה לשבת, ער כאן לשונו בקצרה.

חתימת השרף בכלל גדול לעשיית כל המצוה.

על הא דאמר ר' חנניא כן עקשיא רצה הקרוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוה, פירש רש"י שלא היה צריך לצוות כמה מצוה וכמה אוהרות של שקצים ורמשים ונבילות שאין לכ אדם שאינו קץ בהם אלא שיקבלו שכר על מה שפירשו מן העבירות. וכחב בחרדים על זה בשעת סניעתו מן האיסורים יכוין שמפני צווי השם יתברך הוא נמנע, ער כאן, וזהו שאמרו חכמינו דיל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי אבל מה אעשה ואבי שבשמים נור עלי. ואותן האנשים והנשים דרמנלא

יוסף אומץ

בפוסטייהו דבר זה הוא מאוס בעיני כמו חזיר לא יאות עברי. וכתב בספר מעלות המדות וזה לשונו בקצרה, כל הפורש עצמו מעבירה עבור אהבת הבורא או עושה מצוה אחת מכל המצוות שבחורה כרי לקיים מצוה הבורא הרי זה קירש את השם.

פרק המדות.

כתוב בס'ה סימן ס"ד אל ישבח עשיר בפני עשיר אחר ולא סופר בפני סופר אחר וכן כל איש שהוא מענינו, אבל ירא שמים מותר לספר בשבחו בפני ירא שמים אחר שאינו מתקנא בו אלא מוסיף חכמה ואומר אעשה כמעשיו. אל יגנה אדם בפני אוהביו ואל ישבחו בפני שונאו, ואף על פי שכתבתי לעיל שהוא אבק לשון הרע נראה מלשון ההוא שאיננו רק כשטובה לספר בשבחו הא לאו הכי לא, ואף על פי כן מדה טובה היא שלא לשכר לב השומע ברברים הנ"ל. ומטעם זה אמרו חכמינו ז"ל מי שלקח סקא סן השוק ישבחנו בעיניו וכל שכן בשירוף שכבר נגמר. מטעם זה כתב בא"צ אם אדם אומר דבר שירעת כבר שחוק אולי יחרש בו רבר שלא ירעה מהחלה ואפילו ירעה שלא יחרש רבר שחוק עד שיגמור כי יש לו הנאה שיאמר הרבר. עוד שם, שנים שהיה להם מריבה יחד ונתפייסו אין לשום אחד מהם לדבר אהה עשית כך וכך ולכן עשיתי כך וכך כי מתוך שאמר לו עשית לי כך וכך אז ישיב לו חבירו ויאמר לו אררבה הפשיעה היתה שלך ומחוך כך יעוררו המריבה פעם אחרת, גם חבישהו שפשע. עוד שם, מי שיש לו טרה הבתשה קשה לו שחבירו מתכייש ממנו, לכן לא ישאל ממנו מתנה או שום דבר שיערב שאינו עושה כרצון רק שמתכייש להשיב פניו ריקם. אמרו חכמינו ז"ל הנעלבים ואין עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמתין ביסורים עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנבורתו, ופירש בספר חררים בשם החסיד רנ' מדרגות ריבר התנא זו למעלה מזו, מי ששומע חרפתו ומשיב אבל אינו מעליב את חבירו בהשובחו, שנית שאינו משיב כלל רק לבו טר לו בקרבו, שלישי ששמת ביסורין הם הרברים של חרפה אשר שמע. וכתב בראשית חכמה שער הענוה פרק ג' על חסיד אחר שלא שמח בכל ימיו שמתה גדולה כאותה שעה שסוחר אחר רק בפניו והשתין עליו. אמר החכם המדות הטובות הן הסבל (רצונו לומר שסובל חרפתו אף על פי שיקולת בידו לנקום) זהו כלל המדות החשובות, ומי שיש בידו מדה זו אוהביו רבים בודאי ויקנה לו חברים רבים והמדות הרעות הן הנקמה. אל יבא אצל בני אדם המתלחשין וכן כל כיוצא בשרואה שמבקשים להסתיר רבר ממנו אל יפצירם לגלותו, וכן כשקורא כתב אל יסתכל בו לקרות רבר מה ממנו אם לו שפשוט לו שאין לחבירו שום קפירה בקריאתו כי אפשר שמקפיר עליו רק שבוט מלכסות הכתב. וכן כשבני אדם עושים רבר שצר להם אם יראו אותם אל יכנסו אצלם לעשות שיבוטו

יוסף אומץ

ממנו, ורבר זה שכיח באכילה וכיפתא. ומשמעם זה אמרו חכמינו דיל אל תכנס לביתך פחאום כל שכן לבית חבירך שמע מינה שאפילו בביתו אל יעשה שום דבר שיבושו בני ביתו ויעשה עצמו לפעמים כחרש לא ישמע וקעור לא יראה, מכל שכן שמאר צריך לדקדק על בושח אחרים וחזק לביתו. כתב בש נוחלין אל חרברו גבוהה אלא בלשון רכה וקול נסוך הן במילי רשמיא ואפילו בפלפול יהיו רברייך כנחת שום דבר מיאום בפני חבירך, ואמרו בספר היראה אל תהרונ כנה ואל תעשה שום דבר מיאום בפני חבירך, ואמרו חז"ל על מקרא רעל כל אלה יביאך אלקים במשפטם זה ההורג כנה והרק בפני חבירו וכמו שכתבתי בהנהגה בני ביתו. וכתב עוד שם, ואם עשו אחרים תמאסת חסחול להם, ואם מצאת רוק מוטל יסקחו או יכסהו וימחול לאשר עשה אותו פן יבא אחר ויכשילנו שלא ימחול, ער כאן. ראה כמה הווה החסיד על ענין הכתוב ענוש לצדיק לא טוב, שימחול האדם על כל דבר פשע למען לא יענוש שום אדם על ירו, ואפילו על העונש שלא בא על ירו הווה החסיד הגיל שעל כל פנים יבטל העונש בכל מה ראפשר ליה. עוד שם, אל תביא עצמך לירי חשד להיות נקי מיה' ומישראל, ולכן אמרו חכמינו דיל התושרים אותו ואין בו צריך להודיע. מזה מוכח שמה מאד גואלו אותם האומרים מה לי ברברי פלוני ופלוגי אם אני נקי בלי פשע נגד הקדוש ברוך הוא. כתוב בריח אל תען כסיל כואלחו במקום שמכירין אותך ענה כסיל כואלחו במקום שאין מכירין אותך שלא יאמרו אלו לא היה חשוד במה שמרברין עליו לא היה שותק. ובחוכת הלכות כתוב שמי שחושד לחבירו במה שאין בו נותנין לו חובות הנחשר ולנחשר זכות החרש. ואף על פי שאמרו לחשוד סכל מקום אל יאמך אדם ברע או אפילו כגדול מאד רק ישמור עצמו וממנו ככל האפשר אם לא שהוא ברוך לו כוראי. ואמרו חכמינו דיל לעולם יהיו כל אדם בעיניך כלססים ומנוברין כרבן גמליאל. עוד בספר היראה, אל ילך בקומה זקופה שמסלק המורא מעליו ואל ישוח יחר סראי אלא במדה כינוניה שלא יראה חבירו כנגרו מלא עינו. אמרו חכמינו דיל מאד מאד הוי שפל רוח ופירשו המפרשים הכפלות רמאר להורות שאף על פי שבכל חמרות המיצע הוא יותר טוב מהקצות אכן במדת הנאות צריך לחפוט בקצה האחרון של השפלות לנמרי. וכתב בחיה שכשהוא מהעסק בכניעה לא ישים נאווה בלבבו רק יכנע כנגלחו ונסתרהו ואל יחשבוהו בנפשו לסאוסה נגד גודל מה שהוא חייב בו לאלקים מבעלי המעשה ההוא ואמר החכם פרי הענוה הנצחון רצונו לומר שעל ידי ענותו ינצח לכל אדם. כתב באיצ לפעמים יש מצוה ברדיפת כבוד כגון איש צדיק וחכם שרבריו כוויים ואינם נשמעים ואם היה לו כבוד יכוף אותם שישמעו לחוכחתו לזה יש לדרוף אחר הכבוד ואם בוהו רבים אין לו למחול ער שיפסיסוהו, ער סאן. ובכלל זה שבמילי רשמיא אין להקטין עצמו רק יוכיח החוטאים בחוקה וימסרם כפי יכלתו אם לא ישמעו לו ברכת. אל יסמוך אדם על הגם ולא יכניס עצמו

יוסף אומץ

בשום סכנה נוף או ממון. כתב בס"ה סימן חמ"ז אם אמרו לאדם בשורה טובה בחלום או אליהו או מלאך לא יגיד לאשתו שמא תגיד לאחרים ואין רגילים לעשות ניסים בגלוי. כתב בהגהת שלחן ערוך כמה שאדם יודע שהוא נגד המול אל יעשה ויסמוך על הנס אלא שאין לחקור אחר זה משום חסידים חתיה עם ה' אלקיך. ועובר שארו אכזרי אמר ר' אלכסנדרר זה שמנעת לו שמחה ואינו סרבק קרובו עמו משום עניות. אמרו חכמינו ו"ל קנה לך חבר עור אמרו על פסוק סוכים השנים פן האחד מכאן אמרו יקנה חבר לעצמו להיות קורא עמו ואוכל עמו ומגלה לו סתרים, אכן אמר החכם אל תגלה לאוהבך מה שחשיתר לשונאך אם לא בחנתו פעמים רבות להיותו אוהב נאמן (ונראה לי דכולי האי ואולי, שכן אירעו מעשים רבים) פן יהפוך להיות שונאך ויגלה סורך.

צעותי מה שכתב בראשית חכמה בקצרה:

אלו הרברים צריך לעשות החבר לחבירו ואו חתיה חברתו שלימה בלי מרמה, יקדים בשלמו ויומינו בכל חפציו הטובים וכיום שמחתו וישמור לו סודו ולא יגלהו ויהיה לו מושע בעת צרתו יבקרנהו בחליו וישתדל לעשות לו צרכיו בחליו יתעסק בצרכי קבורתו אם סת יתקן דבריו בפניו ושלא בפניו על כל פשע שפשע ימחול לו מיד יוכיח אותו אם עשה שלא כדרך יעשה כל מה שידור לו לעשות יבקש עליו רחמים תמיד יבקש סובתו בלבו וישא ויתן חסיד כסובתו. כתב בס"ה סימן התקפ"ג הוהר מלחזור אחר חיתון או מלמר או מוהל בשביל אהבת בני אדם. כתב בעל המרות בני התרצו לחבריהם קודם בקשתם המחילה, עד כאן. רצונו לומר אם יודע שיהיה לחבירו בקשה מסנו יקדים למלא שאלתו סרם יבקשנה וכיוצא. וכתב בס"ה מוסב להתחבר עם ותן אף על פי שהוא עם הארץ מלהתחבר עם חכם שהוא קפדן ועצור. בא"צ כתב בשם אבות דר' נתן אסור להתחבר עם רשע אפילו לדבר מצוה ובמעלות המרות הוהיר מאד מלהתחבר עם רשע. עיקר צורך קנין החבר הוא כדי לעשות כל עניניו בעצה ואל ישעו על בינתו, ומה שאמר שלמה המלך עליו השלום שמע עצה וקבל מוסר פירשו כספר חרדים דקאי על עניני העולם, והחוש יעיר שאפילו חכם גדול בעניני העולם צריך לעניניו עצה בפרט בענינים גדולים שמשברין אח לב האדם בקרבו שעל ידי פן לכו כל עמו, ועל כיוצא כזה אמרו חכמינו ו"ל אין חבוש סתיר עצמו סביח האסורים. אמר החכם, אלף אוהבים יהיו בעיניך כאתר ושונא אחר יהיה כאלף ואל חסמוך על עושרך ושורך רמה בכל כי על זה אמרו חכמינו ו"ל אין לך אדם שאין לו שעת, ועוד אמר החכם אין ברעות כשנאה. אמרו חכמינו ו"ל הוי רואה את הנולד ווהו כלל גדול בכל ררכי איש ועלילותיו הן במילי רשמיא הן במילי דעלמא הן כמעשה הן כריבור דהיינו שלא ישיב לאדם שום תשובה עד ישים סועצוה כנפשו איך ומה ישיב וכל שכן שלא יעשה האדם מעשה כי ברעת ובתשכל יחשוב עליו קודם שיעשהו, ואמר החכם פרי המהירות חרטה

יוסף אומץ

ומתן מתן ח' זווי שויא, וטוב יותר שישים אל לבו מה שיורע שכשעתיד לבוא עליו לא יהיה לו פנאי לעיין בכל הצורך. אמר החכם סדר ההוצאה חצי סיפוק רצונו לומר שיש לקנות כל דבר בזמנו, ועיין בריני כל תשחיח עונש נדול למי שהוא מכפוי טובה, וזה דרכם של הנרגנים שאינם רודשים הטובה שעשו להם שהיא לטובתם רק לטובה הערשה, רק יש לאדם לרונ כל אדם לכף זכות שלא עשה רק לטובת המקבל ויראה לשלם לו טובה תמורתה ואפילו לבניו ישלם הטובה שעשה לו אביהם כמו שעשה רור המלך ע"ה לבני ברזילי הגלעדי. כתב בס"ה סימן תתנ"א כתיב לא חשים דמים כביחך אחר היה מתקן מפתחות לחררים שלו ואותן שכפנים לא היו יכולין לפתוח ונשרף ולא יכלו לצאת ונאכרו המפתחות, עד כאן. ואני הכותב אמרתי אספרה מה שעשיתי בבית רירתי שהרלח שבכיתי הפנימית לא הייתה אפשר להפתח וזלח מפתח ותליתי המפתח בשלשלה החלויה כמסגר מפני ראנה הגיל קורם שראיתיה כתובה על ספר מפני שעלה על לבי על ידי הרבה אימה ופחד שעלו על ראשנו מפני הדברים הרעים מהניזומים שגזמו עלינו שכינינו אשר בקרבם אנו יושבים קורם הגירוש וגם אחרי הסמוך שנכתר הקיסר יר"ה בשנת י"ד'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג'ר"ג' ולא רציתי לסמוך במה שהיו המפתחות ההם חלוין אצל שאר המפתחות או שיהיה תלוי בקרן וזית כי בשעה סננה חס ושלום דרך השמן לרקד בין קרני האדם שאי אפשר לו למצוא אפילו מה שמונח לפני עיניו ממש כי כיוצא באלה ראינו כמה פעמים. כתב ביש נוחלין שלא יריב אדם עם הקהל בשום ענין רק יקבל בסבר פנים יפות כל מה שעושין וגוזרין עליו והאריך שם מלתא בסעמיה והזהיר על זה לבניו באזהרה יתירה. עוד צוה שם לבניו שלא ידברו עם מקולקל שאינו סודה על האמת מפני שיבוהו דבריהם ותרנילו לשבת בין החכמים לשמוע דבריהם ולא בין הכסילים. עוד כתב שם, קבלה ישנה לכשתרצה לעשות מעשה וידעת שיש קצת בני אדם נוחים ממנו וקצת אינם נוחים ממנו ושקולים הם הרעות שב ואל תעשה ערף.

קריאת שמות לבנים.

כתב בס"ח סימן רס"ה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לנדולה ויהיו בניו קיימים ויעמידו תולדות ויש להפך, פעמים האחים קוראים שם אחר אביהם ומתו בניהם בלא תולדות או נכשלו או לא האריכו ימים, ואם יאמר האדם אף על פי כן אקים שם לאכותי שלא ישחכת הרי הוא נושא אל נפשו עון ואין באלו הדברים משום נוחוש. ובסימן רס"ז כתב אם לאחיו מתקיימן בניו באוחו שם ולו אין מתקיימן המקום גורם ויצא למרינה אחרת. כפירוש התפילה רפוס פולין כתוב שמי שאין בניו מתקיימים יקראו שמו בניו שילדו אחר כך בשם שיש בו שיתוף שמו של הקדוש ברוך הוא כגון שמואל

יוסף אומץ

רפאל סיכאל ישראל או ירמיה אליה ישעיה וכיוצא. כתוב בס"ח בסימן הע"ו אם סתה כחו ונולדה לו בת אחרת אם הראשונה הניחה זרע או יקרא השנייה כשם המתה ואם אין לה זרע או לא יקרא השנייה בשם המתה*) ויהיו בנים לשנייה כך ענין השער וצורך רחמים גדולים להפך השער מענינו. ואנכי אורחא דקריאת שמות ראיתי לכתוב פירוש לשון חול קרייש המורגל בנינו ואף על פי שאין מרכי לכתוב פשטים בחבורי זה מכל מקום אחרי שזיכה אותי המסייע לכאים לטהר לסיים חיבורי זה שכונתי בו לזכות את הרבים יראי ה' וחושבי שמו ראיתי לסיים בדבר טוב ואין טוב אלא תורה וגם לקיים מה שאמרו חכמינו ו"ל הנפטר מחבריו אל יפטר אלא סתוך רבר הלכה וזהו הפירוש לשון הג"ל מפני שאנו בגלותנו המר רגילים לקרות להילדים שני שמות, שם של קורש שעולה בו לספר תורה נותנין להם ביום המילה ושם של חול המורגל בנינו על ידי האיגוס ניסולים שמכנין שם של קורש לשם אחר נותנין להילד בשבת שהולכת אמו מלידתה לבית הכנסת וזהו לשון חריל קרייש רצוני לומר צעקה חול שכאמה המנהג לתרים קול גדול בשעת קריאת השם בשבת ההיא.** כן ראיתי בסדר גם ישן ומוכח גם כן סוה כחשובת סה"ר"ם מינץ בכמה רוכתי. ואנכי זה ראיתי לכתוב טעם שראיתי בסדר הגט הנ"ל על מה שיש לשם אחר של חול כמה שמות של קורש כגון ועלמנן קוראין לספר תורה פינחס יצחק חיים ראובן שמריה אבי עזרי גרשון ועוד יותר סאלו וכן שם ולמן ושמות אחרים של חול שיש להם הרבה שמות של קרש והוא זה, שלפעמים האב והאם חלוקים על השם שכל אחד מהם רוצה לקרות הילד על שם משפחתו ועל ידי כן מתפשרין לפעמים ששם של חול יהיה לצד משפחה אחת ושם של קורש יהיה למשפחה השנית, אכן כריח כתב המריבה בבית היוולדה. גורם סכנה לולד לכן החכם אל יריב מחמת ענין זה רק יהיה תחלת דברי פיהו ואחריתו לשלום טוב וברכה חן חסד ו"ר"ח"מ"ם"ם "ל"ג"ו לפ"ק. ברוך הנותן לעוף כח ולאין אונים עצמה ירבה אשר יוכני להחיל ולהשלים חיבורי זה אשר בו ימצאו מרגוע לגששם החזרים אל דבר ה' כאשר נדרשתי על ככה מהם ותהי השלמתו ביום שזכה ליסול עשר עשרות ויהיו נא דברי אלה גם המה לעשרה צבי ולצפירת חפארה לשאר עמו רהיינו המשימין עצמם כשיריים וכאסקופא הנדרסת שבעלי הנאוה אין יכולים לקיים שום מצוה בעולם בשלימות. גם על טוב יוכר החימת הספר על שנפל חבלו בנעוטים ביום שלישי לסילת בן בגו של הירא רבר ה' אשר כמצותיו הפץ סאר אשר נעתרתי ונפצרתי לסדר חיבורי זה והוא היה סנרק ואקוה שיזא רצון מלפני אבינו שבשמים שכונתי להלכה בכל מה שכתבתי ואם אולי שניתני לא אחי תלין משונתי רק התונן לאדם דעה יתן אל לבי לחזור סתדברים ההמה ולתקן עותתי ויקומו כי הפסוקים שמצאתי כפי בהשכמת שני לילוח שבת רצותים

* בתוספתא של ר' משה מינץ: ע"י מ"ק ר' ונ"ק ע"י רש"י דברי יחזקאל ע"י ר' רח' הל"ד.

** בתוספתא של ר' משה מינץ: ע"י ספר הדינים ס"י תת"ס.

יוסף אומץ

זה אחר זה כהייתי עוסק קרוב לסיום הספר כי פסוקים כאלו קרובים יותר להחקיים מאקריין בחלמא כמו שיבין המרקק בעניני שניהם, והן אלו, הא', ידיך עשוי ויכתונני הכינני ואלסרה מצותיך, הב', כי ה' יתן חכמה מפיו רעה וחכמה. גם לרבות הלילה שלפני יום הסיום השכמתי ומצאתי בפי פסוק ימלא שחוק פינו לשונינו רנה ונורק לפי תיכף שראשי חיבות שלו יוסף הוא הכותב רברים אלו וחחמים בראשון ביר"ח ניס"ן לס"ק.
